

התוועדות

כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יום שמחת תורה, ה'תשל"ה

חלק ג – יוצא לאור לש"פ וירא, י"ז מרחשון, ה'תשפ"ב

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

אליעזר יהושע בן שיינדל אסתר

שליח כ"ק אדמו"ר במונרו, ניו דזשערסי

בקשר עם יום הולדתו החמישים

לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

מתוך אושר, שמחה והרחבה בגו"ר

ולשנת הצלחה רבה ומופלגה בעבודתו הק'

ונחת רוח חסידותי מכל יוצאי חלציו

ברוב טוב גשמי ורוחני ומתוך שמחה וטוב לבב

ויצליח בכל אשר יפנה באופן דלמעלה מדרך הטבע

נדפס על ידי משפחתו וידידיו שיחיו

ה

בי"ה, מוצש"ק כי מ"ח ה'תש"מ
ברוקלין, נ"י.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים אשר בכפר חב"ד
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך להתועדות כי מ"ח, בה הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לעורר שישתדלו כל
הישיבות להרבות מספר התלמידים שיחיו – ולפי הצורך, גם לפתוח סניפים ומחלקות
חדשים הדרושים לזה,

הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח בקשר לזה השתתפותו הסמלית בסך שלש
פעמים מאה ועשרים דולר.

בטח יודיעו מהנעשה בכהנ"ל, ות"ח למפרע.

בברכת כט"ס

הרב ח.מ.א. חדקוב

ה

נדפסה ב"ימי תמימים" כרך ז ע' 344; ע' 380. "התקשרות" גליון ס ע' 14. – בנוסח
דומה נשלח לכמה ישיבות תומכי תמימים.

בהמשך להתועדות כי מ"ח, בה הואיל כ"ק: ראה לקו"ש ח"כ ע' 415 ואילך.

בסך .. מאה ועשרים דולר: בקשר להתחלת שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר
מהורש"ב נ"ע – כ' מ"ח כתרי"א (ראה לקו"ש שם ע' 400 ואילך).

לעילוי נשמת

האברך **דוד העניך** בהרה"ח ר' **משה** ע"ה

זאקליקובסקי

נפטר ש"ק פ' לך לך, י"ג מרחשון ה'תשפ"א

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות משפחתו

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות ובריאות

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ וירא, י"ז מרחשון ה'תשפ"ט, הננו מוציאים לאור חלק שלישי
ואחרון מהתועדות יום שמחת תורה ה'תשל"ה, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון
י"ל לש"פ נח, חלק שני י"ל לש"פ לך לך).

*

בתור הוספה – מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו
נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"ג חשוון, ה'תשפ"ב,
שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2021 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5782 • 2021

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

אשר בהתאם למה ששמע ביחידות שלח איזה מכתבים וכו', הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לרשום:

"ובודאי כמחז"ל דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב"

בברכת כט"ט

ש.מ. סימפסון, מזכיר

ג

[ימים שבין יו"ד וי"ט כסלו, ה'תשכ"ד]

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה שמואל אלעזר שי

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ט' כסלו.

בברכת חג הגאולה ולהצלחה רבה בעבוה"ק בהתרחבות ישיבת תו"א

וע"פ המדובר כאן.

ז"ע נתקבל מכו' שלאחרי הנ"ל, ות"ח על הבשו"ט מההתועדויות וכו'.

ואצפה להמשך בזה כהבטחתו.

ד

[א' פ' אמור, פסח שני, ה'תשכ"ד]

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה שמואל אלעזר שי

מאשר הנני קבלת המכתב מיום ט' אייר.

בברכה לבשו"ט.

סו"ט כמה תי' חדשים נתוספו בפועל בתו"א? כמה מהם בהשתדלותו

(וכפי המדובר)?

ה

כמחז"ל דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב: ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

ו

נכתבה על מכתב כללי-פרטי בתאריך זה שנדפס באג"ק חכ"ג אגרת ח'תשט.

ז

נכתבה על מכתב כללי-פרטי בתאריך זה שנדפס באג"ק חכ"ג אגרת ח'תתשז.

כו. בעמדנו ביום שמח"ת — יש לבאר גודל מעלת התורה.

וכפי שמצינו גם במאמר של אדמו"ר מהר"ש (שכבר נדפס¹⁶⁸)

בנוגע להדגשת מעלת התורה בשמח"ת, וז"ל:

"במד"ר פ' נח פל"ה¹⁶⁹ בשם הגדות ירושלמי¹⁷⁰, כתוב אחד אומר¹⁷¹

וכל חפצים לא ישוו בה, וכתוב אחד אומר¹⁷² וכל חפצין לא ישוו בה, חפצין

הם אבנים טובות ומרגליות, לא ישוו בה, וכל חפצים לא ישוו בה, אפילו

חפצי שמים שהם המצוות, לא ישוו בה. נמצא דעת הירושלמי שכל המצוות

לא ישוו נגד בחי' התורה. ובגמרא דידן במ"ק ד"ט ע"א חולק על זה, שרמו

ג"כ, כתיב כל חפצין כו', משמע הא חפצי שמים ישוו בה, וכתיב כל

חפצים כו', כאן במצוות שאפשר לעשות ע"י אחרים, וכאן במצוות שא"א

לעשות ע"י אחרים, משמע שמצוות שא"א לעשות ע"י אחרים ישוו בה."

ומסיים: "ומחמת שכעת שמחת תורה, נבין דעת הירושלמי שכל

חפצים שהם המצוות (אפילו מצוות שא"א לעשות ע"י אחרים) לא ישוו בה."

כז. ובכ"ן:

התחלת כל הענינים היא מהתורה, כמארז"ל "התורה אומרת אני

הייתי כלי אומנתו של הקב"ה .. הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את

העולם"¹⁷³, "אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹⁷⁴.

ולכן, גם לאחרי התהוות העולם, הנה התורה היא "תורה אור"¹⁷⁵

— שע"י ההתבוננות בתורה מתבטל ההעלם של העולם (עולם לשון

העלם¹⁷⁶), ומתגלה ומאיר האמת שבעולם.

והענין בזה:

סיבת בריאת העולם היא לפי שעלה ברצונו ית' "אנא אמלונך"¹⁷⁷,

והרי "אין מלך בלא עם"¹⁷⁸, "עם" דייקא, לא כפי שהוא שם המעלה¹⁷⁹,

אלא "מלשון עוממות, שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך,

כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד, לא שייך שם מלוכה עליהם, וכן

אפילו על שרים לבדם, רק ברוב עם דוקא הדרת מלך"¹⁸⁰, ומ"מלכותא

(175) משלי ו, כג.

(176) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(177) ראה לקו"ת נשא כ, ד. כא, ד. ובכ"מ.

(178) רבינו בחיי עה"פ וישב לח, ל. ועוד.

(179) תניא שעהיוה"א רפ"ז. ובכ"מ (נסמן בתו"מ

סה"מ תשרי ע' רלד הערה 86).

(179) ראה לקו"ת במדבר ו, ב.

(180) שעהיוה"א שם.

(168) רד"ה במד"ר תרכ"ז (סה"מ תרכ"ו

ע' רפט). וראה גם שיחת ליל שמח"ת תשכ"ח

סכ"א (תו"מ חנ"א ס"ע 155 ואילך). וש"נ.

(169) פסקא ג.

(170) פאה פ"א ה"א.

(171) שם ג, טו.

(172) משלי ח, יא.

(173) ב"ר בתחלתו.

(174) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

דארעא" מוכן גם בנוגע ל"מלכותא דרקיע"¹⁸¹; ועז"נ¹⁸² "ה' מלך גאות לבש", שנתלבש בלבוש מלכות כו'.

[וזהו גם ענינו של בר"ה — "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון"¹⁸³ — שכיון שאז מתחדשת בריאת העולם, לכן צריכה להיות עבודת היום בענין ד"תמליכוני עליכם"¹⁸⁴ [ע"י תקיעת שופר — "ובמה בשופר"¹⁸⁴, כפי שמבאר הרס"ג¹⁸⁵ בטעמי תק"ש, שכך "עושין המלכים בתחלתם מלכותם שתוקעין לפניהם בחצוצרות ובקרנות כו"]; וכיון שבנ"י הם אלו שפועלים ענין ההכתרה, עי"ז ש"מלכותו ברצון קבלו עליהם"¹⁸⁶ — לכן נעשית התהוות העולם באופן המתאים לרצונם של בני", החל מכתובה וחתומה טובה כו].

וענין זה קשור גם עם בריאת העולם ע"י התורה, כמ"ש¹⁸⁷ "עוטה אור כשלמה", ש"אור" קאי על התורה — "תורה אור" — שהיא לבושו (הפנימי¹⁸⁸) של הקב"ה שמתלבש בלבוש התורה, ונמשך עי"ז גילוי אלקות בעולם.

ולכל לראש — שע"י ההתבוננות בתורה, מגלים בעולם את האמת, שכל מציאותו היא "בשביל התורה שנקראת ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית"¹⁸⁹ (ועד כפי ששתייהם נכללים בתיבה אחת — "בראשית", שע"י התורה מתקשרים ישראל עם קוב"ה (גליא וסתים) באופן דכולא חד¹⁹⁰), כדי שבנ"י ילמדו תורה (שהרי "לא עם הארץ חסיד"¹⁹¹) ויקיימו מצוות, והיינו, שכל הענין שצריכים בהמה גשמית בעולם, הרי זה בשביל הקלף שממנו יעשו ס"ת תפילין ומזוזות, ואח"כ יבוא ויקיים בזה את המצוה — שהרי כשתפילין מונחים על השולחן¹⁹² הרי זה רק תשמישי קדושה, אבל כדי שתהי' המצוה בפועל צריך לבוא יהודי ולהניח את התפילין, ועד"ז בנוגע לכל המצוות (כולל גם בנוגע להנהגה בעניני הרשות באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹⁹³ ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁹⁴), ועד"ז בנוגע לתורה, שלא די בכך שהתורה מונחת בקרן זוית, אלא צריך ללמדה כו', ודוקא עי"ז פועלים להאיר את הסביבה וכל העולם.

כח. ומזה מוכן גם בנוגע לחמשת המבצעים, שהתחלת כל הענינים

הוספה

א

[יז' מ"ח, תשכ"ד]

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה שמואל אלעזר שי'

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ד'. ותי"ח על הבשו"ט.

בברכה שימשיך בבשו"ט בכלל וביחוד בהענין דצ"ל ב"י טפי (אגה"ק אשרנו) הרחבת תו"א ובדרכי נועם (וכמדובר כאן).

ב

בי"ה, י"ט מ"ח תשכ"ד
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה' שמואל אלעזר שי'

שלום וברכה!

לא הספקנו למסור לו טרם נסיעתו מאן, כי במענה לכתבו לכ"ק אדמו"ר שליט"א

א - ד

ד' האגרות דלהלן — שצילומן נדפסו בתשורה (וילהלם, תשס"ד) — הן למוה"ר שמואל אלעזר היילפרין (ירושת"ו), בהמשך ל"יחידות" עמו — וא"ו תשרי תשכ"ד — בו רבינו עוררו לנצל כח השפעתו באיזה ענינים הקשורים לשיבת תורת אמת (וביניהם — הדרישה להרחיב את הישיבה ו"להעמיד תלמידים הרבה"); לראות שהמשפיע מוה"ר חיים משה ובר יחזור לעבודתו בישיבה; אופן סידור ההתוועדות לאברכים וצעירים). בתחלת ה"יחידות" אמר לו רבינו*: "ידוע הענין דבמאי זהיר טפ"י***, והיות ואתה ראשישיבה בתורת-אמת, הרי כל הענינים צריכים לעבור דרך זה כו". אגרות נוספות אליו — אג"ק חל"ג אגרת יב"שעא (ע' קמו), ובהנסמן בהערות שם.

א

נכתבה על מכתב כללי-פרטי בתאריך זה שנדפס (בתאריך ג' מ"ח) באג"ק חכ"ג אגרת ח'תרפח. (אגה"ק אשרנו): סוס"ז.

(* ראה אבות פ"א מ"א. וראה בזה גם תו"מ התוועדות חל"ח (תשכ"ד ח"א) ע' 175 ואילך (התוועדות ב' דש"פ בראשית).

(** קובץ "בצילא דמהימנותא" (תשורה — וילהלם, תשס"ט) ע' מו. ועד"ז בתשורה הנ"ל (וילהלם, תשס"ד) ע' 9: "איר זייט דאך דער ראש ישיבה פון תורת אמת, וממילא אייער "במה זהיר טפ"י" איז תורת אמת, וכל צינור ההשפעה עובר דרך זה".

(*** ראה שבת ק"ח, טע"ב. תניא אגה"ק דלהלן בפנים.

ע' 220. הש"ת ע' 67.

- (181) ברכות נח, א.
 (182) תהלים צג, א. וראה לקו"ת נשא שם.
 (183) תפלת מוסף דר"ה — מר"ה כז, א.
 (184) שם טז, סע"א. ושי"נ.
 (185) הובא באבודרהם בטעמי תקיעות (הענין הראשון).
 (186) נוסח ברכות ק"ש בתפלת ערבית.
 (187) תהלים קד, ב. וראה סה"מ תרצ"ט
 (188) ראה יהל אור עה"פ (ריש ע' שלח).
 (189) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.
 (190) ראה זח"ג עג, א.
 (191) אבות פ"ב מ"ה.
 (192) ראה גם תו"א שמות נג, ד.
 (193) שם מ"ב.
 (194) משלי ג, ו.

והלימוד יהי מתוך עושר והרחבה, ומתוך שמחה,

ומה שאמרו רז"ל³¹⁷ "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר" — יש לפרש ענין זה ע"ד הפירוש במארו³¹⁸ "כל שנה שהיא רשה בתחילתה מתעשרת בסופה", ש"בסופה" היינו מיד לאחר תקיעת שופר³¹⁹, כיון שמיד לאחר ש"מן המיצר קראתי", אזי "ענני במרחב"³²⁰, ועד"ז בנדו"ד, שמיד לאחר התחלת הלימוד "מעוני", באופן ש"שפתותיו נוטפות מר"³²¹, נעשה הקיום "מעושר", כולל גם בנוגע לקיום המצוות, וגם "בכל דרכיך דעהו"¹⁹⁴, ועד לעשירות כפשוטה, בני חיי ומזוני, וכולם — באופן דרויחי, למטה מעשרה טפחים — כן תהי' לנו.

וכן יש להזכיר אודות הענינים השייכים לנשי ובנות ישראל, החל מענין הדלקת נרות שבת, שעל זה אמרו חז"ל³²² "אם שמרתם נרות של שבת אני מראה לכם נרות של ציון, שנאמר³²³ והי' בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות", ומובן, שכשם שנרות שבת רואים בעיני בשר, כך רואים בעיני בשר נרות של ציון, בקרוב ממש, כאשר "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל"³²⁴.

וכמו"כ יש להזכיר אודות אחינו בני"י שנמצאים לעת עתה במיצר — שבימים אלו ממש יבואו מן המיצר אל המרחב, "ומיד (בזמן שהוא פחות מרגע כמימרא) הן נגאלין"³²⁵, והולכים ביחד עם כל בני"י לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את החלות להרב מרדכי מענטליק עבור ה"כינוס תורה".

לאחרי ברכת המזון, תפלת מעריב והבדלה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל הנאספים שיחיו בידו הק' מ"כוס של ברכה".

טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "כי בשמחה [תצאו"]

(317) אבות פ"ד מ"ט.
 (318) ר"ה טז, ריש ע"ב.
 (319) ראה תורת לוי"צ ע' סז. לקוטי
 לוי"צ אג"ק ע' שס. ע' תכא. וראה גם תו"מ
 חמ"ז ע' 280. וש"נ.
 (320) תהלים קיח, ה.
 (321) שבת ל, ב. וש"נ.
 (322) יל"ש ר"פ בהעלותך.
 (323) צפני א, יב.
 (324) ראה פס"פ פ' שבת ור"ח. ספרי ר"פ
 דברים. יל"ש ישעי' רמז תקג.
 (325) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

היא מ"מבצע תורה", ולאח"ז באים שאר המבצעים, ולא רק מצד פשטות הענינים, שע"י התורה יודעים כיצד לעשות הענינים דתפילין ומזוזה וכו', אלא עוד זאת, שהתורה ממשיכה ופועלת חיות בכל שאר המבצעים.

ובנוגע למבצע תורה — הרי זה ענין ששייך לכל אחד מישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימין"¹⁹⁵, וכמרומו ברת ד"ישראל", "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"¹⁹⁶, היינו, שלכל אחד מישראל יש אות בתורה שממנה מקבל חיותו כו'¹⁹⁷, וכזה נכלל גם יהודי שלפני יוהכ"פ צריך לומר עליו ש"אע"פ שחטא ישראל הוא"¹⁹⁸.

ואדרבה: עיקר החידוש בתורה הוא — למטה דוקא, ששם יש צורך להסיר העלם והסתר כו',

וכמבואר באגה"ק¹⁹⁹ גודל העילוי ש"נעשה בשמים ממעל ע"י עיון וביורר הלכה.. מה שהי' בהעלם דבר קודם העיון הלז כו'", שענין זה הוא בכחם של התחתונים בלבד, "לפי שהם מלובשים בגוף חומרי.. מקליפת נוגה והם מתישים כחה בשבירת התאוות כו'", "ולכן באים העליונים לשמוע חידושי תורה מהתחתונים.. תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה כו'", שאז ישנו "יתרון האור מן החושך"²⁰⁰, ועי"ז ניתוסף שמחה וחדרה בעולמות העליונים כו'²⁰¹.

וכמו כל הענינים שבפנימיות התורה — מצינו גם ענין זה בנגלה דתורה²⁰²:

איתא במדרש²⁰³ "כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה וכו', הקב"ה אומר להם, לי מה אתם שואלים, אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה וכו'".

ויתירה מזה — שישנו סיפור ארוך בגמרא²⁰⁴: "קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא.. הקב"ה אומר כו' וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי כו', ואמרי מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני", והיינו, שדוקא רבה בר נחמני בהיותו נשמה בגוף למטה הוא זה שפוסק ומכריע בין הקב"ה לכולהו מתיבתא דרקיעא²⁰⁵ — אף שלכאורה אינו מובן, שהרי במתיבתא דרקיעא נקל יותר ללמוד תורה, כיון שאין דברים המבלבלים כו', משא"כ למטה,

(195) לשון הכתוב — ר"פ נצבים.
 (196) מג"ע אופן קפו.
 (197) ראה זר"ח רות פח, ד. מג"ע שם. סה"מ
 תש"ו ע' 46. תש"ט ע' 41 (נעתק ב"היום יום"
 יג אדר שני). תרפ"ט ע' 69 [ס"ע פא]. וש"נ.
 (198) סנהדרין מו, רע"א.
 (199) סכ"ו (קמד, ב ואילך).
 (200) קהלת ב, יג.
 (201) ראה זח"ג קעג, א.
 (202) ראה גם
 (203) דב"ר פ"ב, יד.
 (204) ב"מ פו, א.
 (205) ראה גם לקו"ש חיי"ב ע' 68. וש"נ.

ובפרט בזמן הגלות, שמצד גודל הטרדא כו' אי אפשר להתמסר ללימוד התורה בעיון הדרוש כו' 206 (כפי שמצינו בנוגע לסבי דבי אתונא, שהיו מעונים ושפלים, שלא שלא היו בארצם²⁰⁷).

כט. ומזה מובן גם שבירור העולם ע"י התורה הוא באופן שאין להתפעל מחושך העולם כו'.

ואדרבה: כאשר ישנו ענין בלתי רצוי, ועד לענין הקשור עם חורבן ביהמ"ק שעז²⁰⁸ "והלכנון באדיר יפול", הנה העצה לבטל זאת היא ע"י לימוד התורה, שלכן ביקש ריב"ז (לגוי — שאינו בעל בחירה) "תן לי יבנה וחכמי"²⁰⁹,

ועי"ז יכולים לפעול ביאת משיח צדקנו תיכף ומיד — "היום אם בקולו תשמעו"²¹⁰, שהרי ברגע שלאחרי החורבן נולד כבר מושיען של ישראל [כסיפור המדרש²¹¹ שכשגעתה הפרה אמר הערבי שחרב ביהמ"ק, וכשגעתה פעם שני', אמר שנולד מושיען של ישראל], וצריך רק שיומשך ויתגלה למטה מעשרה טפחים.

ל. אמנם, בנוגע ללימוד התורה למטה יש צורך להבהיר ולהבטיח שיהי' באופן ד"תורה אור", שזהו ע"י ההקדמה ד"ראשית חכמה יראת ה"²¹², כי מצד ההבנה וההשגה בשכל בלבד, הנה גם הוא יושב ב"מתיבתא דרקייעא"... הרי עדיין יכול להיות מוטעה מצד ענין של שוחד ש"יעור עיני חכמים"²¹³,

— שאין זה באופן שיודע שזהו דבר עקום ואעפ"כ אומר שזהו דבר ישר, אלא שמצד השוחד נראה לו מלכתחילה שזהו האופן הנכון כו' —

ולכן בהכרח שהיסוד ללימוד התורה יהי' ענין שלמעלה מהבנה והשגה, שזהו הענין דיראת ה'.

וזהו גם כללות ענין היגיעה שבתורה, כמארז²¹⁴ "יגעת ומצאת", — וכידוע גם הסיפור²¹⁵ מא' שהתאונן בפני הצ"צ וביקש תיקון על כך שלימוד התורה אצלו הוא מתוך כפי' והכרח, ולא מתוך עריבות ("געשמאק"), ואמר לו הצ"צ: פעטאך! מה אעשה אני שיש לי "געשמאק"

(206) חסר קצת (המו"ז).
 (207) ראה בכורות ט, ריש ע"א ובפרש"י.
 (208) ישע"י יו"ד, לד. וראה גיטין נו, ב.
 (209) גיטין שם.
 (210) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין צח, א.
 (211) איכ"ר פ"א, נא.
 (212) תהלים קיא, יו"ד.
 (213) פ' שופטים טז, יט.
 (214) מגילה ו, ריש ע"ב.
 (215) ראה סה"ש תרצ"ג ע' 242. וראה גם תו"מ ח"ב ס"ע 91. וש"נ.

פשש"מ לדרך ההלכה, שמפרש ע"פ פשש"מ ומוסיף בזה גם ע"ד ההלכה (כו'), שגם כל השלל (אפילו דומם) אסור בהנאה, ומפני זה נזהר מרדכי בדבר שלא ליהנות משלל המן שהי' מזרע עמלק, כענין שכתוב³⁰⁹ .. ובבזה לא שלחו את ידם".

מד. ויש לסיים בדבר טוב — כידוע פתגם בעל התורת חסד³¹⁰ בנוגע לניקוד ד"זכר", בצירי או בסגול: "זכר" או "זכר", ובלבד שתהי' מחייתו כדבעי ("אָפּי גוט אָפּמעקן").

ויה"ר שבקרוב ממש נוכל לקיים מצוה זו כפשוטה, וע"פ הסדר — שתחילה צ"ל כיבוש ארץ ישראל בשלימותה, ואח"כ מינוי מלך, ואח"כ להכרית זרעו של עמלק³¹¹, ועד לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"³¹², "והיתה לה' המלוכה"³¹³, בקרוב ממש.

* * *

מה. למרות קוצר הזמן, שהרי צריך להתפלל תפלת ערבית — יש להזכיר עוד כמה ענינים עיקריים:

הענין ד"קרבן השנה"³¹⁴ — דכיון שצריך ליתן צדקה בכל יום, ויתכן שישכחו כו', הנה על זה ישנה העצה ליתן לגבאי-צדקה סכום מסויים עבור כל ימי השנה, והוא נותן לצדקה בכל יום ויום עבור כל המשתתפים בקרבן.

וכן יש להזכיר אודות שמירת ג' השיעורים דחת"ת, ובפרט בנוגע לשיעור חומש דשמח"ת, שהוא שיעור ארוך, כיון שצריך ללמוד פרשת ברכה מרביעי עד סוף הפרשה, וכן פרשת בראשית עד רביעי³¹⁵ (וכן אלו שצריכים להשלים אמירת פרשת ברכה "שנים מקרא ואחד תרגום") — לחטוף ("אָריינכאַפּן") להשלים זאת עוד בשמח"ת, או עכ"פ במוצאי שמח"ת.

ויה"ר שמלימוד שיעורים אלו יבואו ללימוד התורה באופן שלמעלה משיעור, מדידה והגבלה — שהרי אע"פ שתושב"כ מדוייקת במספר האותיות כו' ("יש ששים ויבוא אותיות לתורה", ר"ת ישראל¹⁹⁶), הרי היא כוללת את כל עניני התורה (ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא²³⁵) עד כפי שהם באופן ד"אין מספר"³¹⁶.

(310) ראה קצות השולחן ח"ג בסופו
 (311) סנהדרין כ, ב. רמב"ם הל' מלכים
 (312) צפני"ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים
 (313) סה"ש תרצ"ו ע' 14 [15] ובהערה 12 שם).
 (314) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (315) דאשתקד בסופה (תו"מ חע"ד ע' 196). וש"נ.
 (316) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (317) ראה גם תו"מ ח"ג בסופו.
 (318) דאשתקד בסופה (תו"מ חע"ד ע' 196). וש"נ.
 (319) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (320) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (321) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (322) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (323) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (324) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (325) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (326) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (327) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (328) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (329) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (330) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (331) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (332) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (333) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (334) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (335) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (336) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (337) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (338) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (339) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (340) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (341) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (342) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (343) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (344) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (345) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (346) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (347) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (348) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (349) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (350) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (351) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (352) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (353) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (354) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (355) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (356) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (357) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (358) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (359) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (360) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (361) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (362) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (363) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (364) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (365) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (366) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (367) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (368) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (369) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (370) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (371) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (372) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (373) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (374) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (375) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (376) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (377) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (378) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (379) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (380) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (381) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (382) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (383) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (384) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (385) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (386) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (387) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (388) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (389) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (390) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (391) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (392) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (393) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (394) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (395) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (396) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (397) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (398) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (399) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (400) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (401) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (402) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (403) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (404) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (405) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (406) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (407) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (408) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (409) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (410) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (411) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (412) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (413) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (414) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (415) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (416) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (417) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (418) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (419) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (420) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (421) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (422) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (423) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (424) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (425) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (426) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (427) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (428) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (429) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (430) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (431) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (432) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (433) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (434) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (435) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (436) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (437) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (438) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (439) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (440) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (441) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (442) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (443) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (444) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (445) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (446) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (447) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (448) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (449) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (450) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (451) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (452) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (453) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (454) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (455) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (456) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (457) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (458) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (459) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (460) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (461) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (462) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (463) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (464) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (465) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (466) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (467) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (468) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (469) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (470) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (471) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (472) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (473) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (474) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (475) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (476) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (477) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (478) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (479) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (480) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (481) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (482) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (483) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (484) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (485) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (486) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (487) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (488) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (489) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (490) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (491) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (492) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (493) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (494) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (495) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (496) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (497) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (498) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (499) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.
 (500) ראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 111. וש"נ.

ונתבאר בזה, שפירוש רש"י הוא (לא ע"ד ההלכה, אלא) פשוטו של מקרא, שהציווי "תמחה את זכר עמלק" פירושו למחות את כל הדברים המזכירים שמו של עמלק, ולא רק בני אדם, כי, אם הכוונה היא רק לבני אדם, הי' הכתוב צריך לומר תמחה את זרע עמלק.

משא"כ הרמב"ם (והחינוך) קאי אליבא דהלכתא, ובהלכה לא מצינו שיש חיוב על מחיית הבהמה.

ומ"ש במכילתא³⁰⁶ "נשבע הקב"ה .. אם אניח נין ונכד של עמלק תחת כל השמים, שלא יאמרו גמל זה של עמלק" — הרי (נוסף לכך ששם לא מדובר אודות הציווי לבני"י על מחיית עמלק, אלא על מה שיעשה הקב"ה) אין הפירוש שימחה גם הבע"ח של עמלק, אלא שעי"ז שלא יניח "נין ונכד" של עמלק, אזי בדרך ממילא יאבד זכרם גם מהבע"ח שלהם, שלא יאמרו גמל זה של עמלק³⁰⁷.

מג. ויש להוסיף בזה, שפירוש רש"י בפשוטו של מקרא מתאים גם עם אופן הלימוד ע"ד ההלכה:

איתא בספרי³⁰⁸: "תמחה את זכר עמלק, וכה"א³⁰⁶ כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים, שלא יהי' נין ונכד לעמלק תחת השמים, ואומר כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, נשבע הקב"ה .. שלא יניח נין ונכד של עמלק ולא גמל ולא חמור תחת כל השמים, שלא יאמרו גמל זה של עמלק".

כלומר: במכילתא מדובר רק אודות מחיית "נין ונכד לעמלק", ולא אודות מחיית הבע"ח, אלא שעי"ז שלא יניח "נין ונכד" של עמלק, אזי בדרך ממילא יאבד זכרם גם מהבע"ח שלהם (כנ"ל);

אבל בספרי נאמר תחילה "שלא יהי' נין ונכד לעמלק תחת השמים", וחוזר וכופל "שלא יניח נין ונכד של עמלק ולא גמל ולא חמור", היינו, שהמחי' ("שלא יניח") היא לא רק בנוגע ל"נין ונכד" בלבד (ובדרך מחיילא יאבד זכרם גם מהבע"ח שלהם, שלא יאמרו גמל זה של עמלק), אלא המחי' היא גם בנוגע לבע"ח — "שלא יניח .. לא גמל ולא חמור".

וכיון שדרשת הספרי היא ע"ד ההלכה, נמצא, שפירוש רש"י בפשוטו של מקרא שהציווי הוא למחות לא רק בני אדם ("מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק"), אלא גם בעלי חיים ("משור ועד שה"), מתאים גם עם דרך ההלכה.

ולהעיר, שישנה גם שיטת רבינו בחיי³⁰⁶ (שהוא כמו ממוצע בין

(306) ס"פ בשלח. ע"פ גירסת הגר"א.

(307) לקו"ש שם הערה 17.

בלימוד התורה! ... כי, כאשר ש הנאה ו"געשמאק" בלימוד התורה, לא שייך לומר על זה ענין של יגיעה —

ועד לתכלית השלימות ד"יגיעת ומצאת" באופן של המס"נ,

— ועד כדי כך, שמשנה רבינו, מקבל התורה, הי' "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"²¹⁶, ומבואר בזה²¹⁷ שעי"ק ענוותנותו היתה כלפי הדור דעקבתא דמשיחא, בראותו שלמרות שפ"ל המצב כו', עומדים בתנועה של מס"נ בפועל על כל צעד ושעל, והי' איכפת לו שאצל הדור שלו חסר בענין המס"נ, להיותו "דור דעה"²¹⁸, שעי"ק עניו לימוד התורה בהבנה והשגה —

שעי"ז באים לענין ד"גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"²¹⁹.

לא. ועפ"ז יש לבאר מארז"ל²²⁰ "בתחלה הי' משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה":

לכאורה אינו מובן: מהו הטעם שניתנת התורה למשה הוצרכה להיות באופן כזה — להמתין ארבעים יום, ורק לאח"ז ליתן לו התורה במתנה; למה לא ניתנה לו התורה במתנה מיד ביום הראשון!?

והביאור בזה — שאף שענין המתנה הוא מצד הנותן (ולא כמו מכר, שהקונה רוכש זאת בכסף), מ"מ, הרי זה בא רק לאחרי שמקבל המתנה "עביד לי' נייחא לנפשי"²²¹, שאז נותן לו המתנה. ובנדוד, ה"נייחא לנפשי" שעי"ז ניתנה התורה למשה במתנה הוא — ענין היגיעה ומס"נ כו', שלמרות העובדה שהי' למד תורה ומשכחה, לא נחלש אצלו ח"ו ענין לימוד התורה, ולמחרת חזר ולמד התורה עוה"פ באותה חיות והתלהבות ("ברען") כמו בפעם הראשונה, וכך הי' מידי יום ביומו במשך ארבעים יום!

ומזה צריך ללמוד כל אחד מישראל — שהרי כל בני"הם תלמידיו של משה, שלכן נקרא "משה רבינו".

לב. וענין זה מודגש ב"הקפות" שבשמח"ת בניגונים וריקודים:

ביום שמח"ת הנה מלבד ענין ההקפות ישנו גם ענין הקריאה בתורה, ובאופן שכל בני"י — הקטנים עם הגדולים — עולים לתורה²²².

(220) נדרים שבהערה 48. וראה גם לקו"ש

(216) בהעלותך יב, ג.

(217) ראה תו"א שמות נב, ב. סה"מ חט"ו ע' 329.

(221) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ועוד.

תרפ"ט ס"ע 215 [רצט] ואילך. וראה גם

(222) ראה בס' שנסמנו ב"תולדות חג

תו"מ חע"ד ריש ע' 168. וש"נ.

שמח"ת" (ירושלים תשכ"ד) פ"א, ובנטעי

(218) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט,

גבריאל ה' חה"ס פצ"ח ס"ה ואילך.

ג. וש"נ.

(219) תהלים קיט, יח.

ולכאורה הוצרך להיות הסדר — שתחילה יקראו בתורה, ואח"כ יערכו הקפות, והיינו, שלאחרי שישנו כבר ענין התורה בפועל ממש, אזי בא ענין השמחה בניגון וריקוד כו'; ומהו טעם הסדר שתחילה עורכים הקפות, ואח"כ קורין בתורה?

והביאור בזה — ע"פ האמור לעיל שהיסוד לענין התורה אינו ענין ההבנה וההשגה, אלא ענין שלמעלה ממדידה והגבלה:

ענין השמחה בניגון וריקוד כו' אינו מוסיף מאומה בהבנה והשגה של שכל התורה, אלא זהו ענין שלמעלה ממדידה והגבלה שקשור עם עצם ענין התורה כו'.

וכיון שבנ"י הם "עם חכם ונכון"²²³, הנה אם יקראו בתורה תחילה, יתכן שיהיו נתפסים ("פֶּאֶרְכָּאֶפֶט ווערן") מענין ההבנה וההשגה שבתורה, ולאח"כ תהי' השמחה במדידה והגבלה — לפי ערך ההבנה וההשגה כו'. ולכן הסדר בזה — ע"פ מנהג ישראל (ש"תורה הוא"²²⁴) — שלכל לראש עורכים הקפות, מתוך שמחה וניגון וריקוד שלמעלה ממדידה והגבלה מצד עצם ענין התורה כו', ואח"כ ממשיכים ענין השמחה גם בקריאת התורה, בהבנה והשגה וכו'.

לג. אמנם, כיון שהתחלת כל הענינים היא מהתורה, ו"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"²²⁵, הנה גם ענין זה שתחילה צ"ל ענין ההקפות מקורו בתורה.

[וע"ד המבואר בנוגע לעבודת התשובה, שזהו"ע שלמעלה מהתורה, שהרי על ידה מתקנים החסרון בתורה כו' — שענין זה גופא נאמר בתורה²²⁶].

וזהו שלפני ההקפות אומרים כו"כ פסוקים מהתורה — החל מהפסוק הראשון [שכולל את המשך הפסוקים שלאח"כ, בדוגמת ענין הראשי-תיבות, שאין זה רק סימן בעלמא (שהרי הענין דר"ת הובא בתורה כו'), אלא לפי שהתחלת וראש התיבה כולל את התיבה כולה], "אתה הראת לדעת וגו'"²²⁷, ועד לפסוק האחרון [שהוא הסיום והחזרתם, ש"הכל

(223) ואתחנן ד, ו.

(224) ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז אר"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד.

סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(225) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג רכא, א. זו"ח קה, א. (226) ראה לקו"ש ח"ח ע' 121. וש"נ. (227) ואתחנן ד, לה.

בעליית בית קדשי הקדשים שבהן משלשלין את האומנים בתיבות כו"²⁹⁷, ואז הי' נכנס לאו דוקא כה"ג, סגן כה"ג או כהן הדיוט, אלא אפילו גר כו' — ובלבד שיהא "אומן", ובכניסתו לקדש הקדשים הרי הוא פועל יותר מאשר הכה"ג, שהרי הכה"ג הי' רק נכנס להקטיר קטורת ומיד יוצא, ואילו הוא בונה ומתקן את קדש הקדשים שיהי' באופן נעלה יותר מכמו שהי' קודם כניסתו אליו!...

אלא שצ"ל הזהירות "שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים"²⁹⁷, היינו, שלא ינצלו את כניסתם לקד"ק עבור התענוג הפרטי שלהם כו'.

וכאמור, ישנם כל הענינים גם עתה ברוחניות — שבכחו של כל אחד מישראל לפעול לא רק בענין ד"סור מרע", אלא גם בענין ד"עשה טוב", ובאופן ד"מעלין בקודש"¹⁸ — לעלות לירושלים, שהו"ע שלימות היראה²⁹⁸, ולתקן ולבנות את קדש הקדשים, ועל ידו — את ביהמ"ק כולו, שעיקרו הוא "מקום מנוחת השכינה שהוא הארון" (כמ"ש הרמב"ן⁹⁷), שזהו ע"ד הענין ש"נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"²⁹⁹.

והעבודה בזה ברוחניות הענינים היא ההכנה לקיום היעוד²⁴² "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", עי"ז ש"תן חלקנו בתורתך"³⁰⁰.

מב. ועוד ענין בתור השתתפות בכינוס תורה — בקשר להנדפס לאחרונה³⁰¹ בענין מחיית זרעו של עמלק (ששייך לשמח"ת, כיון שע"י מחיית עמלק נעשה ענין התורה בשלימות):

נתבאר בפירושו רש"י על הפסוק³⁰² "תמחה את זכר עמלק", "מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה, שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה", היינו, שהציווי הוא למחות לא רק בני אדם מזרע עמלק ("מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק"), אלא גם בעלי חיים ("משור ועד שה").

אבל ברמב"ם³⁰³ וכן בחינוך³⁰⁴ הזכירו רק מחיית האדם, ולא הבהמה. ובמנחת חינוך כתב: "איני יודע מהיכן הוציא רש"י זה .. וממעשה דשאל (שנצטווה "והמתה מאיש גו' משור ועד שה מגמל ועד חמור"³⁰⁵) אין ראי', דהקב"ה צוה לו אז ע"י שמואל (בתור הוראת שעה), אבל להיות מצוה לדורות לא שמענו", ונשאר בצ"ע.

(301) בליקוט השבועי דפ' תצא תשל"ד — נדפס לאח"כ בלקו"ש ח"ד ע' 86 ואילך. (302) ס"פ תצא. (303) הלי' מלכים פ"ו ה"ד. (304) מצוה תרד. (305) שמואל"א טו, ג.

(297) מדות פ"ד מ"ה. רמב"ם הלי' ביהב"ח ספ"ד. (298) ראה לקו"ת ראה כט, ד. דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ. (299) לשון חז"ל — שבת יו"ד, א. וש"נ. (300) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 118 ואילך.

על אלו שעוסקים בתורה, כדברי הרמב"ם²⁸⁹ (בנוגע לשבת לוי, ומזה מובן גם בנוגע לכהנים): "לא שבת לוי בלבד, אלא כל איש ואיש .. אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו וכו' הרי זה נתקדש קדש קדשים וכו'".

ובהקדים — שבענין זה יש דבר פלא²⁹⁰:

נזכר לעיל (סכ"ב) שגם כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו", ואי אפשר להקריב קרבנות בביהמ"ק — נשאר בשלימותו ביהמ"ק (שכולל גם קדש הקדשים) הרוחני שעליו נאמר "ושכנתי בתוכם", שבו ישנו הענין דעבודת הקרבנות באופן ד"נשלמה פרים שפתינו".

ואדרבה — יש עליו בזמן הזה לגבי הזמן שביהמ"ק ה' קיים, שעכשיו יכולה להיות דוגמת עבודת הכה"ג בקדש הקדשים ע"י כל אחד מישראל.

והענין בזה:

בעת מ"ת נאמר²⁹¹ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", היינו, שכל בני"הם במדרגת כהנים, ועד לכהנים גדולים, כדאיתא במדרש²⁹² ש"ממלכת כהנים" פירושו כהנים גדולים. והיינו, שכשם שבכללות בני"ה ישנם חילוקי הדרגות דישראל לוי וכהן ועד לכה"ג, כמו"כ ישנם חילוקי דרגות אלו בכל אחד מישראל, עד שיש בו גם דרגת כה"ג.

ואף שענין זה נאמר בעת מ"ת, הרי עבודת הכהנים בפועל היתה בעיקר לאחרי בואם אל ארץ נושבת ובנו ביהמ"ק (משא"כ המשכן שבמדבר שהי' דירת עראי), ובביהמ"ק גופא — הנה בקדש הקדשים לא הי' יכול להכנס אפילו הכה"ג בכל ימות השנה [ועד שאפילו בנוגע למשה רבינו יש שקו"ט אם הי' יכול להכנס בכל עת, או שהי' כמו שאר הכהנים²⁹³], מלבד "אחת בשנה"²⁹⁴, ביום הכיפורים, וגם אז — רק לאחרי ההכנה המתאימה, כמ"ש²⁹⁵ "בזאת יבוא גו' אל הקודש וגו'".

אמנם, לאחרי שחרב ביהמ"ק, הנה קלקלתן זוהי תקנתן²⁹⁶, שבמשך כל ימות השנה יכולה להיות עבודת כל אחד מישראל בתור כה"ג בקדש הקדשים שבביהמ"ק הרוחני.

ויש לומר, שזהו ע"ד שמצינו שכאשר הי' קלקול ("קלקלתן") בבית קודש הקדשים שהי' צורך לתקנו ("תקנתן"), אזי "לולין היו פתוחין

(289) הלי' שמיטה ויובל בסופן.
 (290) כ"ק אדמור שליט"א הוסיף (בכת שחוק), ש"דרשנים" יכולים להשתמש בזה בדרשותיהם! ...
 (291) יתרו יט, ו.
 (292) אגדת בראשית פע"ט [פ]. בעה"ט עה"פ.
 (293) ראה תו"מ חמ"ג ע' 255. וש"נ.
 (294) אחרי טז, לד.
 (295) שם, ג.
 (296) לשון חז"ל — שבת פ, ב. ועוד.

הולך אחר החיתום"²²⁸, "כי מציון תצא תורה וגו'"²²⁹ — שהם ראיות מן התורה²³⁰ על גדולת ה', גדולת התורה וגדולת ישראל כו'.

ויהי"ר שיהי' הענין העיקרי והנקודה העיקרית — להמשיך את השמחה דשמח"ת על כל השנה כולה, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

* * *

לד. בהמשך להמבואר לעיל²³¹ אודות פסוקי "אתה הראת", יש להתעכב גם על הפסוק האחרון, "כי מציון וגו'"²²⁹ — בהתאם לכלל ש"הכל הולך אחר החיתום"²²⁸, כיון שבסיום הענין מודגש הסך-הכל של כללות הענין, כפי שמצינו בנוגע לדיני שטרות²³² וכיו"ב.

ובהקדמה — שכלל זה הוא גם בנוגע לתורה, תושב"כ ותושבע"פ, כולל גם ספרים עיקריים שנעשו חלק מתושבע"פ, שיש מעלה בסיום הענין לגבי התחלתו, שדוקא בסיום הענין מתגלה ומודגש הסך-הכל של כללות הענין, משא"כ בתחלת הענין נכלל כל הענין באופן של רמז, שלכן יש עדיין כמה ענינים שאינם מובנים כו'.

ולדוגמא:

בנוגע להתחלת תושב"כ, "בראשית ברא אלקים וגו'"²³³, מפרש רש"י: "לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים"²³⁴, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא וכו'". אבל עדיין אינו מובן²³⁵: מדוע צריך לכתוב בהתחלת התורה — שהרי רש"י לא בא לבאר הטעם מדוע נאמר ענין זה בתורה, אלא "מה טעם פתח בבראשית"? ואדרבה: אם הטעם הוא בגלל שצריך לדעת מה לענות על טענת אוה"ע בנוגע לכיבוש הארץ — צריך לכתוב זאת בתור הקדמה לענין כיבוש הארץ שנאמר בספר דברים²³⁶, ובקיצור בפרשת המרגלים²³⁷, אבל לא בהתחלת התורה.

ועד"ז צריך להבין בנוגע להתחלת תושבע"פ, "מאימתי קורין את

(228) ברכות יב, א.
 (229) ישעי' ב, ג. וראה גם שיחת ליל קסא, סע"ב.
 (230) שמח"ת סכ"ד (לעיל ע' ...). וש"נ.
 (231) בראשית א, א.
 (232) תהלים קיא, ו.
 (233) ראה גם לקו"ש ח"כ בתחלתו. וש"נ.
 (234) ב, לא ואילך. ועוד.
 (235) ר"פ שלח.
 (236) שיחת ליל שמח"ת ס"כ ואילך (לעיל ע' ... ואילך).

שמע בערבית" — שלכאורה הי' צריך להתחיל בסדר השתלשלות תושבע"פ שנתבארה במסכת אבות²³⁸: "משה קיבל תורה מסיני ומסרה וכו'"? ומה שנתבאר שטעם הפתיחה בק"ש שענינה קבלת עול מלכות שמים הוא לפי ש"ראשית²¹² חכמה יראת ה'"²³⁹ — הרי "ראשית חכמה יראת ה'" גופא הוא כבר ענין בתורה, ולפנ"ז צריכה להיות ההקדמה ד"משה קיבל תורה מסיני ומסרה וכו'".

ועד"ז צריך להבין בנוגע להתחלת ספר "משנה תורה" להרמב"ם, "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון וכו'" — דלכאורה אינו מובן: כיון שכוונת חיבור זה היא "לחבר דברים המתבררים .. בענין האסור והמותר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה כו'" (כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו) — למה מתחיל בענין "יסוד היסודות וכו'", וממשיך להאריך בענין "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית", אע"פ שכותב בעצמו²⁴⁰ ש"אין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר .. לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות", וא"כ הי' צריך לכתוב תחילה דיני התורה, ורק לאח"ז הענינים "מעשה מרכבה", שמתאימים יותר לסיום ספרו, ששם מדבר אודות הענינים שיהיו בימות המשיח כו'.

ועד"ז בנוגע לשולחן-ערוך [שענינו פסקי דינים בנוגע לפועל, כי ע"פ כללי הפוסקים, לא נתקבל חיבורו של הרמב"ם באופן שיפסקו ממנו דינים בנוגע לפועל, כהשקו"ט בזה בהל' ת"ת לרבינו הזקן בקונטרס אחרון²⁴¹], שהתחלת הטור (שתמציתו הוא השו"ע) היא "יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וכו'"²⁴² — דלכאורה אינו מובן: מדוע מתחיל בהזכרת שם בעל המאמר²⁴³, דלא כמו כו"כ מאמרי חז"ל שהובאו בטור מבלי להזכיר שם אומרים? וגם: הענין ד"הוי עז כנמר כו'" הוא פרט באופן קיום הלכות התורה שצריך לקיימם באופן כך וכך, ולכאורה יש להקדים תחילה לימוד וביאור ההלכות עצמם, ורק אח"כ לבאר אופן קיומם.

ועד"ז בנוגע לספר התניא (תושב"כ של תורת החסידות²⁴⁴, שמבארת פנימיות התורה שבזהר כו'), שהתחלתו "תניא בספ"ג דנדה²⁴⁵ משיביעין אותו כו'" — שאע"פ שברוב הגירסאות הלשון הוא "דרש רבי

(238) רפ"א.

(239) ראה פסקי ריא"ז לברכות בתחלתם (הועתק גם בהגהה בהקדמת פיה"מ להרמב"ם).

(240) וראה גם מאירי בפתיחתו (קרוב לסופה) ובריש מס' ברכות.

(241) הלי' יטוה"ת ספ"ד.

(242) ל, ב.

(243) רפ"ב.

(244) אבות פ"ה מ"כ.

(245) ראה גם תו"מ חל"ח ע' 351 ואילך. וש"נ.

(246) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רסא. וש"נ.

(247) ל, ב.

ולכן, בכל מקום שבו נמצאים בני, צריך לחזק ולבסס את הענין של לימוד התורה, ובפרט עי"ז שמייסדים שם מוסד קבוע ללימוד התורה, ישיבה אמיתית שבה לומדים תורה כרצון הקב"ה — ביראת שמים, שזהו"ע "ברכו בתורה תחילה"²⁸¹, שע"ז תורתם מתברכת²⁸², וזוכים לראות פירות ופירי פירות, שהולכים ומתעלים בעילוי אחר עילוי, כך, שמ"תלמידי" נעשה "חבירי", ועד ל"רבותי"²⁸³.

מ. ועוד ענין בזה:

כיון שישנם כאלו שחושבים להחזיר חלק משטחי ארץ ישראל נויש אומרים שנמצאים במעמד ומצב שעכשיו הרי זה כבר בבחינת אונס... אף שיש מקום לשקו"ט אם יש לדונו כאונס, כיון שבתחילה לא הי' מצב כזה²⁸⁴], הנה העצה לזה היא כמאמר ריב"ז (בנוגע לשלילת ענין החורבן כו') "תן לי יבנה וחכמי"²⁰⁹ — לחזק ולבסס בכל מקום הענין "יבנה וחכמי", שהם הישיבות שבהם לומדים תורה בלבד, ללא לימודי חול, בדרכו של ריב"ז, כפי שקיבל מרבו וכו', עד למשה רבינו שקיבל תורה מסיני ומסרה כו', "עד היום האחרון"; ובמקום שלעת-עתה אין ישיבות עדיין — יש לפתוח סניף חדש של "יבנה וחכמי".

אך יש להוסיף ולהבהיר, שלא יחשבו שאם ח"ו יחזירו שטחים, אזי יתחילו בביטול הענין ע"י לימוד התורה באופן ד"יבנה וחכמי", אלא יש לעשות זאת באופן של הקדמת רפואה למכה, שזהו אופן רפואתו של הקב"ה, "אני ה' רופאך", ש"כל המחלה גו' לא אשים עליך"²⁸⁵ מלכתחילה, והיינו, שע"י הענין ד"יבנה וחכמי" מתבטל מלכתחילה כל הקס"ד להחזיר שטחים כו'.

ועד שזוכים לקיום היעוד "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"²⁸⁶, "מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד היס האחרון"²⁸⁷, בכיאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

מא. ישנו המנהג לערוך "כינוס תורה" בסמיכות לשמח"ת, ולקשר זאת עם שמח"ת, עי"ז שלוקחים ענינים גשמיים מההתוועדות דשמח"ת — ובלשון הכתוב²⁸⁸: "לחם ויין", ונותנים זאת ל"כהן לא-ל עליון", דקאי

(281) נדרים פ"א, א. וש"נ. וראה לקו"ש חט"ו ע' 3. וש"נ.

(282) ראה ב"מ לו, ב. וש"נ. רמב"ם הלי' נזקי ממון פ"ב הט"ו. הלי' שכירות פ"א ה"ד.

(283) בשלה טו, כו. (284) פ' ראה יב, כ. פ' שופטים יט, ח.

(285) עקב יא, כד. (286) ע"פ תענית ז, א. (287) לך לך יד, יח. (288)

כיון שזהו רצונו האמיתי, אלא שיצרו אנסו, וע"י הכפי' מתבטל האונס של היצר, ומכריז "רוצה אני" (כידוע פס"ד הרמב"ם²⁷⁵), ואין להתיירא מזה שלפי שעה יהי' ברוגז... כיון שסוכ"ס יודה על כך שהחזירוהו למוטב.

והרי זהו ענינו של משיח — כפס"ד הרמב"ם²⁷⁶ שיכוף (יצרם של) כל ישראל ללכת בדרך התורה [ולא יפחד מאלו שטוענים שזהו היפך ה"דמוקרטיא"...], ואז ילחם מלחמת ה' וינצח, ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל (כמדובר כמ"פ²⁷⁷ שגם הסדר בדברי הרמב"ם הוא בדיוק, והוא חלק מפסק ההלכה).

לט. וענין זה קשור גם עם המדובר לעיל (ס"ז) אודות הענין ד"הוי גולה למקום תורה".

ובהקדמה — שהסיבה לכך שמדברים על זה ברבים, דלכאורה, כשביל מה צריך לעכב כו"כ מבנ"י שיצטרכו לשמוע זאת — כיון שהכוונה היא שמהם יראו וכן יעשו רבים, כמו כל ענין טוב, שצריך לעורר "קנאת סופרים"²⁷⁸.

ולכן יש לעורר אודות הענין ד"הוי גולה למקום תורה" — לאו דוקא בשם אומרו, אלא לדבר על עצם המעלה שבזה,

הן בנוגע לתלמיד עצמו, כנ"ל בפ"י "ישבעו עצי ה' ארזי הלבנון אשר נטע", ש"עקרון הקב"ה ושתלן בתוך גן עדן", ובפשטות הענינים — שכאשר התלמיד נמצא ב"מקום תורה" שבמקומו, הנה כשחוזר בכל יום לביתו, מפנקים אותו אביו ואמו, ומשבחים אותו על "מסירת נפשו" ללכת בכל יום לשיבה ללמוד תורה כו', ובמילא מסתפק במועט כו', משא"כ כש"גולה למקום תורה",

והן בנוגע למקום החדש — שגם אם הוא כבר מקום תורה, שיש בו ישיבות כו', הנה כשבאים לשם תלמידים חדשים, "פנים חדשות", אזי פועלים בו תוספת חיות ("אויפגעלעבט"), ועאכו"כ במקום שלעת-עתה אין בו ישיבות כו'.

וענין זה קשור במיוחד עם שמח"ת, שבו שמח כל אחד מישראל עם התורה, ולכן יש לקשר זאת מיד עם הוספה בלימוד התורה, והיינו, שלא לצאת י"ח בלימוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית²⁷⁹, אלא להוסיף ולנצל כל רגע פנוי ללימוד התורה (שהרי "כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו דרשו חז"ל וכו'"²⁸⁰).

(278) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א.

(279) מנחות צט, ב.

(280) תניא פ"א.

(275) הלי' גירושין ספ"ב.

(276) הלי' מלכים ספ"א.

(277) ראה גם תו"מ חס"ב ע' 215. וש"נ.

שמלאי כו", ולא "תניא", בחר רבינו הזקן גירסא שאינה רגילה כו'²⁴⁶, ועצכ"ל, שזהו ענין שנוגע לכללות החיבור כו'.

לה. ונחזור לענינו — שסיום וחזרת פסוקי "אתה הראת" הוא בפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"²⁴⁷:

"ציון" ו"ירושלים", וכן "תורה" ו"דבר ה'" — לכאורה היינו הך, ושינוי הלשון הוא רק ליופי המליצה.

אך זהו רק ע"ד הפשט בלבד; אבל ע"פ הידוע שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק, ועד שלמדים הלכות אפילו מתיבה אחת ואות אחת²⁴⁸, הרי בודאי שגם השינוי בין "ציון" ל"ירושלים", ובין "תורה" ל"דבר ה'" הוא בדיוק, בהתאם לשינוי בתוכן הענין כו'.

לו. והענין בזה:

החילוק בין "ציון" ל"ירושלים" הוא — "ציון" הוא מלשון סימן, היינו, שאינו ענין בפני עצמו, אלא רק סימן לענין אחר כו'; ואילו "ירושלים" מורה על חשיבותה של העיר, היינו, שלא זו בלבד שאינה דבר טפל, אלא אדרבה: בין כל הערים שבעולם ובארץ ישראל הרי היא העיר היחידה שנקראת "קרית מלך"²⁴⁹, שקאי על הקב"ה.

והחילוק בין "תורה" ל"דבר ה'" הוא — ש"תורה" היא התורה שקיבל משה מסיני, כמ"ש בקריאת היום: "תורה צוה לנו משה גו"²⁵⁰; ואילו "דבר ה'" — הנה אף שאמרו חז"ל²⁵¹ "דבר ה' 252 זו הלכה", הרי זה רק בנוגע לאותו פסוק שעליו נאמרה דרשה זו, אבל סתם "דבר ה'" (ובפרט כשבא לאחרי "תורה", שאז הרי זה בודאי ענין נוסף) — קאי גם על דבר ה' שבו "שמים נעשו"²⁵³, וכמ"ש²⁵⁴ "לעולם ה' דברך נצב בשמים".

וזוהו דיוק לשון הכתוב "מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" — שבנוגע ל"ציון" נאמר "תורה", ובנוגע ל"ירושלים" נאמר "דבר ה'":

השם "ציון", מלשון סימן — מורה על כך שזהו ה"מקום אשר יבחר ה' אלקיכם בו לשכן שמו שם"²⁵⁵, היינו, שמצד עצמו אין לו תפיסת מקום כלל, אלא כיון שהקב"ה רצה לקשר השראת שכינתו עם מקום

(251) שבת קלח, ב.

(252) עמוס ה, יב.

(253) תהלים לג, ו.

(254) שם קיט, פט. וראה תניא שער

היחוד והאמונה בתחלתו.

(255) פ' ראה יב, יא.

(246) ראה גם תניא עם לקוט פירושים

מרבתינו נשיאינו לשם (ע' . . . ואילך). וש"נ.

(247) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 232 ואילך.

(248) ראה גם לקו"ת דרושי שמע"צ פח,

רע"א. ברכה צה, ד.

(249) תהלים מח, ג.

(250) ברכה לג, ד.

מסויים, הנה על זה מורה הענין ד"ציון", מלשון סימן, שזהו סימן על האלקות ששורה בו כו'.

ולכן, בנוגע ל"ציון" (שמורה על ענין האלקות) נאמר הלשון "תורה" — כיון שעל התורה נאמר²⁵⁶ "הלא כה דברי כאש", ועל ידה מתקשרים ישראל בקוב"ה, כדאיתא בזהר¹⁹⁰, ומרומז גם בנגלה — כדאיתא (בירושלים²⁵⁷) במדרש²⁵⁸ על הפסוק²⁵⁹ "אותי עזבו ואת תורתי לא שמרו", "הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו. . המאור שבה הי' מחזירם למוטב" — מחזירם דייקא, היינו, שאין זה באופן שמביא אותם למקום חדש, כי אם באופן שמחזירם למקום שבו היו תחילה, אלא שאח"כ עזבו אותו — "אותי עזבו", וכמו שלאחרי החטא נאמר "וישלחהו גו' מגן עדן"²⁶⁰, "ויגרש את האדם"²⁶¹, והמאור שבתורה מחזירם למוטב — לגן עדן, בבחינת "עולמך תראה בחייך"²⁶².

אמנם, תפקידו של יהודי הוא לא רק לעסוק בתומ"צ בלבד, אלא עליו לעסוק גם בענין ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"²⁶³, שזהו כללות הענין ד"לתת להם נחלת גוים"²³⁴, החל מארץ ישראל, "ארץ נושבת"²⁶⁴, "ארץ טובה ורחבה"²⁶⁵, שער הבירה שלה היא ירושלים, "קרית מלך", וממנה נמשך בכל העולם.

ועז"ז "ודבר ה' מירושלים" — שבחי' ירושלים היא למטה מבחי' ציון (שכל ענינה אינו אלא סימן על אלקות), שבה יש תפיסת מקום לעולם, ולכן קשורה (לאו דוקא עם ענין ה"תורה", כמו בחי' ציון, ש"מציון תצא תורה" אלא) עם "דבר ה'", שכולל גם מה ששייך לעולם — "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם"²⁵³, וכללות העשרה מאמרות שבהם נברא העולם²⁶⁶,

אלא שגם ענין זה שייך לתורה — שהרי עשרה המאמרות הם חלק מהתורה, ועד שכל עניני העולם מרומזים בתורה, כמובן מדרשת הספרי על הפסוק²⁶⁷ "ויראהו ה' (למשה) את כל הארץ וגו' עד הים האחרון", "עד היום האחרון, מלמד שהראהו את כל העולם כולו מיום שנברא עד יום שיחיו המתים".

לז. וענין זה הוא הסיום וסך-הכל של פסוקי "אתה הראת":

לאחרי שמפליגים בפסוקי "אתה הראת" אודות גדולת הקב"ה, גדולת התורה וגדולת ישראל, אזי בא הסך-הכל — שע"י התורה ("תורה אור"¹⁷⁵) פועלים ישראל בעולם להיות בבחי' "ציון", סימן על אלקות, — והיינו, שהעולם הוא סימן על מציאותו של הבורא, ובלשון הרמב"ם²⁶⁸: "הגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שיסוב בלא מסבב וכו'", וכמסופר במדרש²⁶⁹ אודות אברהם אבינו שמהתבוננות בעולם בא לידי הכרה שיש בעה"ב לבירה זו, שהוא מהוה ומחי' ומנהיג את העולם וכל עניניו —

ולהמשיך זאת בפועל בגשמיות העולם, ע"י העבודה ד"הנהג בהן מנהג דרך ארץ"²⁷⁰, להתנהג בעניני העולם (משא ומתן כו') ע"פ המבואר בשו"ע חו"מ כו'.

לח. והנה, נוסף לכך שהפסוק "כי מציון תצא תורה וגו'" הו"ע של נבואה, הרי זה גם ענין של ציווי, שיהודי צריך להשתדל ש"מציון תצא תורה וגו'".

וענין זה נעשה לכל לראש ע"י הלימוד והיגיעה בתורה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא²⁷¹,

— שנוסף על מעלת הידיעה בעניני הלכה, הרי הלימוד באופן כזה נותן תוספת כח שהשקו"ט כו' תהי' אליבא דאמת, כמבואר בהמשך תרס"ו²⁷², שרואים במוחש בתכונת האדם, שבידעו שיסמכו על הפס"ד שלו בנוגע למעשה בפועל (שהרי "אין למדין הלכה לא מפי למוד כו' עד שיאמרו לו הלכה למעשה, "מעשה רב"²⁷³), אזי מתייגע ביגיעה גדולה יותר שלא בערך, ועי"ז זוכה לכוי'ן לאמיתתה של תורה —

שע"ז נעשית כללות ההנהגה בעולם ע"פ "דבר הוי' זו הלכה", כפי שניתן למשה מסיני, כולל גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש⁵⁷, עד לאחרוני האחרונים, שזכו בסייעתא דשמיא לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

ובזה נכללת גם ההשתדלות במשך ריבוי זמן בנוגע לתיקון החוק האומלל של מיהו יהודי, שיכירו רק בגיור כהלכה, שצריך להשתדל בזה אצל כל מי שיכול להשפיע, או להחליש את אלו שרוצים להרים יד נגד דבר הוי' זו הלכה, ויש לפעול בזה גם באופן ד"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"²⁷⁴,

(268) הלי' יסוה"ת פ"א ה"ה. וראה גם
 (271) יומא כו, א.
 (272) ע' שצ [תקטן] ואילך.
 (269) הובא בתורה שלמה לך לך טו, ז
 (273) ב"ב קל, ב. וש"נ.
 (274) ר"ה ו, א. וש"נ.
 (270) מו"נ ח"ב פ"י.
 (266) הובא בתורה שלמה לך לך טו, ז
 (אות פט).
 (270) ברכות לה, ב.

(256) ירמ' כג, כט. וראה ברכות כב, א.
 (257) חגיגה פ"א ה"ז.
 (258) איכ"ר פתיחתא ב.
 (259) שם טז, יא.
 (260) בראשית ג, כג.
 (261) שם, כד.
 (262) ברכות יז, סע"א.
 (263) שם א, כח.
 (264) בשלה טו, לה.
 (265) שמות ג, ח.
 (266) אבות רפ"ה.
 (267) ברכה לד, א"ב.